De effectiviteit van het COCPvg-programma bij niet of nauwelijks sprekende kinderen en jongeren met met EMB

Margriet Heim

Marjan Veen

COCP

Communicatieve Ontwikkeling voor niet-sprekende kinderen en hun Communicatiepartners

COCPvg

1. ontwikkeling speciale versie COCP voor kinderen en volwassenen met EMB
2. longitudinale effectstudie
3. evaluatie uitvoering en sociale validiteit in Esdégé-Reigersdaal
4. implementatieplan

Projectteam

Margriet Heim

Frank Velthausz

Marjan Veen

Overzicht

- → COCPvg-programma
- effectstudie
- evaluatiestudie
- samenvatting en conclusie

Doelstelling COCPvg

Leren communiceren in dagelijkse interactiesituaties

- effectief
- efficiënt
- sociaal aanvaardbaar

Wat is daarvoor nodig?

Toegang tot communicatie

- communicatiepartners herkennen signalen
- cliënt heeft mogelijkheden om zich te uiten (communicatievormen, hulpmiddelen)

Gelegenheid tot communicatie

- communicatiepartners scheppen kansen voor cliënt om zich te uiten

Organisatie COCPvg

ouders
grootouders
buren/vrienden
familie
oppas/hulp

communicatie-groep

begeleiders
deskundigen
groepsleiders
assistenten
therapeuten

Organisatie COCPvg

ouders
grootouders
buren/vrienden
familie
oppas/hulp

communicatie-groep

begeleiders
deskundigen
groepsleiders
assistenten
therapeuten

interventieteam:
gedragskundige
logopedist
cliëntbegeleider

COCPvg-interventiecyclus

Methodische kern COCPvg

- groepsbijeenkomsten
- individuele communicatieplannen
- begeleiding communicatiepartners op basis van video

Inhoudelijke kern

- communicatieve functies
- communicatievormen
- partnerstrategieën

Communicative functions

1. aandacht partner
2. uiten gevoelens
3. opmerken onderbreking
4. beurtnemen
5. accepteren
6. protesteren/afwijzen
7. kiezen
8. groeten/dagzeggen
9. vragen hulp
10. vragen voorwerp
11. vragen aandacht
12. antwoorden ja-neevraag
13. geven informatie
14. vragen informatie
15. formuleren gevoelens
16. grapjes maken/doen alsof

Communicatievormen

1. lichaamshouding
2. lichaamsbeweging
3. gezichtsuitdrukking
4. kijkgedrag/blikrichting
5. handelingen
6. wijzen
7. gebaren
8. stemgeluid
9. geluidmakers
10. spraak
11. voorwerpen
12. foto’s
13. plaatjes/tekeningen
14. grafische symbolen

Partnerstrategieën

1. structureer omgeving
2. volg draad cliënt
3. gedeelde aandacht
4. schep kansen
5. verwacht communicatie
6. pas tempo aan
7. modelleer
8. pas taalaanbod aan
9. prompt
10. beloon

Kirsty met José
november 2007

Kirsty met José
augustus 2008

Basisprincipe COCP

als sprekers de partnerstrategieën toepassen

↓

gaan niet-sprekende kinderen meedoen

Overzicht

- COCPvg-programma
- → effectstudie
- evaluatiestudie
- samenvatting en conclusie

Hoofdvraag effectstudie

Leidt het COCPvg-programma tot verbetering van de communicatieve interactie tussen niet-sprekende personen met een verstandelijke beperking en hun communicatiepartners?

Participanten – cliënten

9 cliënten met ernstige meervoudige beperkingen (EMB)

- 8 meisjes, 1 jongen
- leeftijd 4 – 23 jaar
- niet sprekend
- geschatte mentale leeftijd 0;6 – 3

Participanten- partners

2 communicatiepartners per cliënt:

- ouder of cliëntbegeleider in thuisomgeving
- cliëntbegeleider in dagvoorziening

- 16 paren in totaal

Opzet onderzoek

- longitudinaal
- elke cliënt is eigen referent
- herhaalde metingen in elke fase (baseline, interventie, postinterventie)

Dataverzameling

video's	met ouder	met begeleider
baseline	3 in één maand	3 in één maand
interventie	4 om de 6 weken	4 om de 6 weken
post-interventie	3 in één maand	3 in één maand

Tijdschema interventie

07		08												09	
nov	dec	jan	feb	mar	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb

onderzoek

doel & plan

interventie

Tijdschema metingen

2007	2008					2009
baseline		interventie				post interventie
B123		I 1	I 2	I 3	I 4	P123

onderzoek

doel & plan

interventie

Tijdschema instructie

baselinemetingen **B1 B2 B3**

→ instructie tijdens groepsbijeenkomst

→ interventiemeting **I1**

→ individuele begeleiding op basis van I1

→ **I2**

→ individuele begeleiding op basis van I2

→ **I3** et cetera

Specifieke vragen

Leidt COCPvg tot veranderingen in

- gebruik partnerstrategieën
- verdeling van beurten
- verdeling van initiatieven
- gebruik van functies door cliënt (frequentie en variatie)

Analyseprocedures

- fragment van 5 minuten geselecteerd uit elke opname
- elk fragment opgedeeld in segmenten van 20 seconden
- 15 segmenten per opname gescoord
- gemiddelde score per opname

Variabelen

score per segment voor:

- partnerstrategieën (partner)
- beurtverdeling (dyade)
- initiatiefverdeling (dyade)
- communicatieve functies (cliënt)

Partnerstrategieën

4 samengevoegde categorieën

- tempo
- responsiviteit
- uitlokken
- taalaanbod/modelleren

Scoring strategieën

per segment beoordeling van elke gecombineerde categorie met 3-puntschaal:

3 optimaal toegepast (+)

2 wordt toegepast, maar zou vaker of beter kunnen (±)

1 niet of onvoldoende toegepast (–)

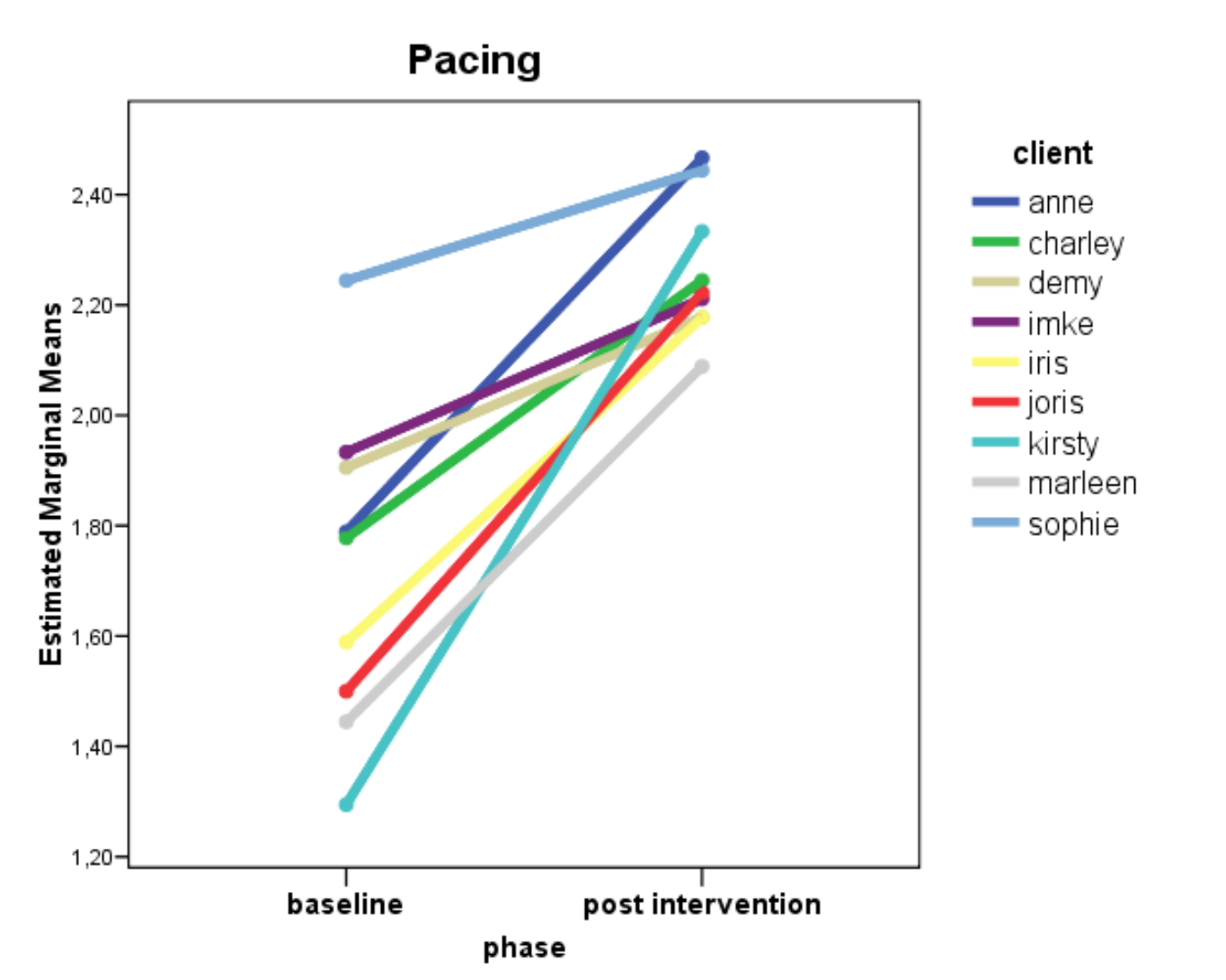

overall effect phase F = 52,10, p<.01

phase * client F = 1,52, p=.296

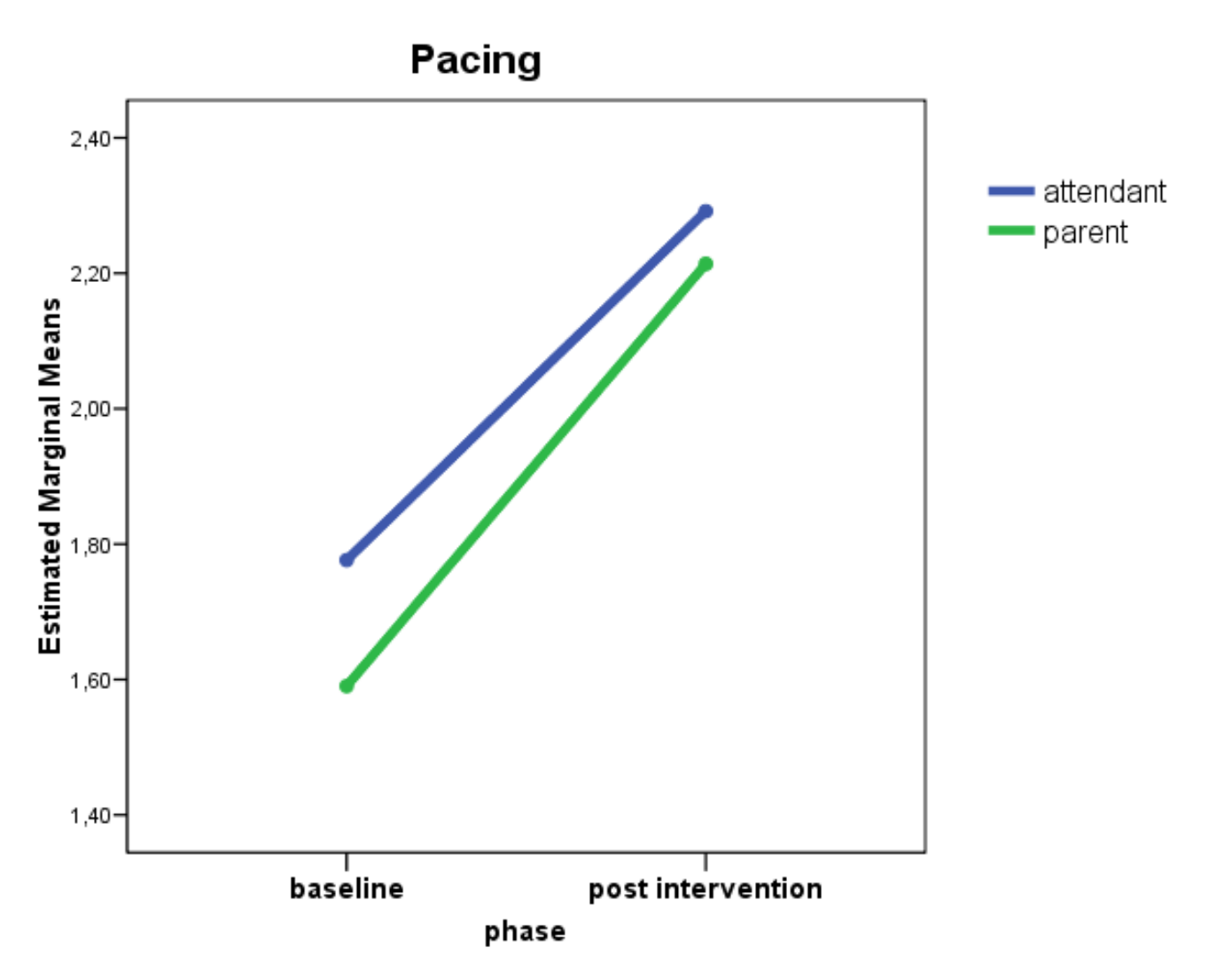

overall effect phase	F = 46,75, p<.01
phase * situation	F = 0.42, p=.526

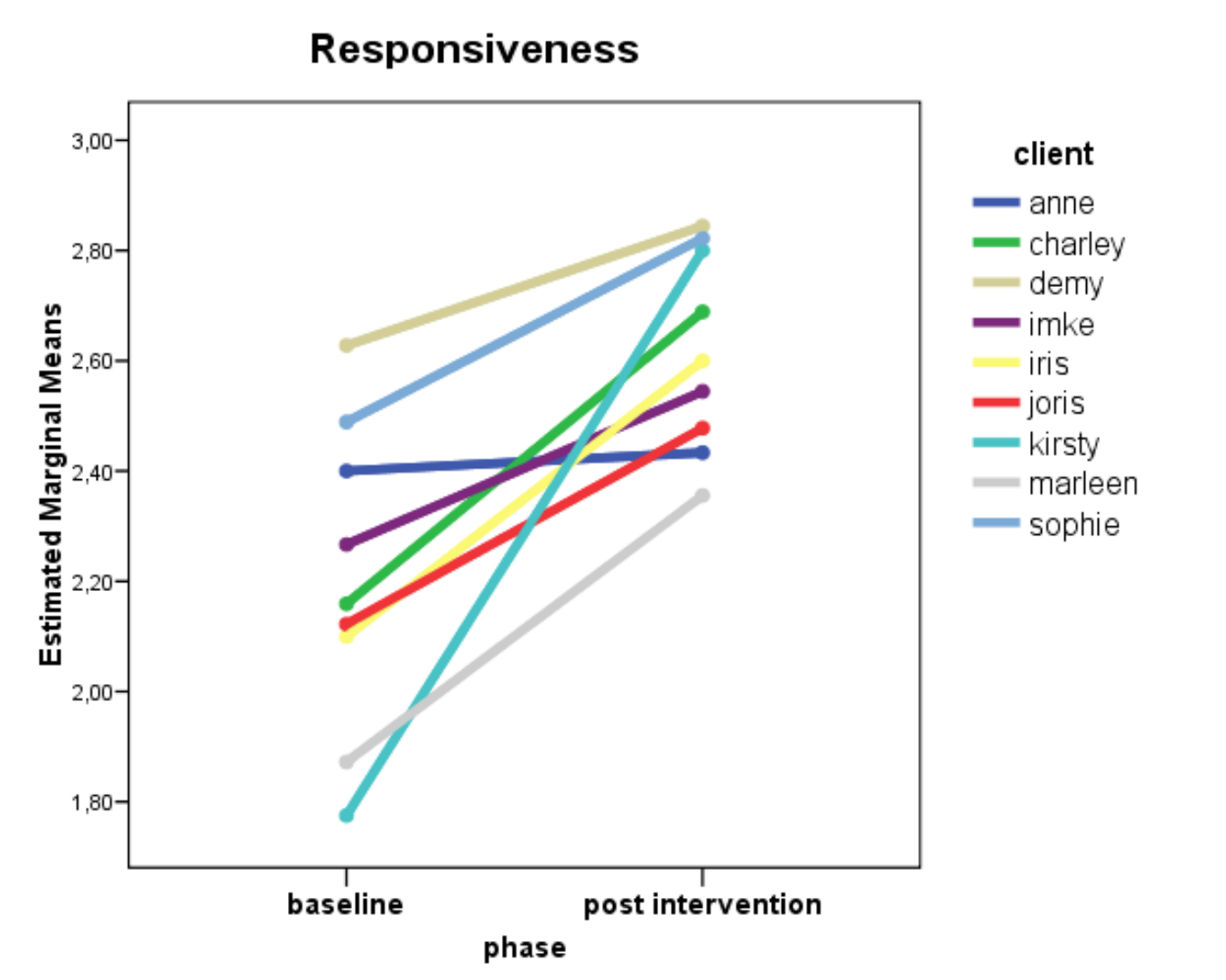

overall effect phase F = 53,65, p<.01

phase * client F = 3,15 p=.074

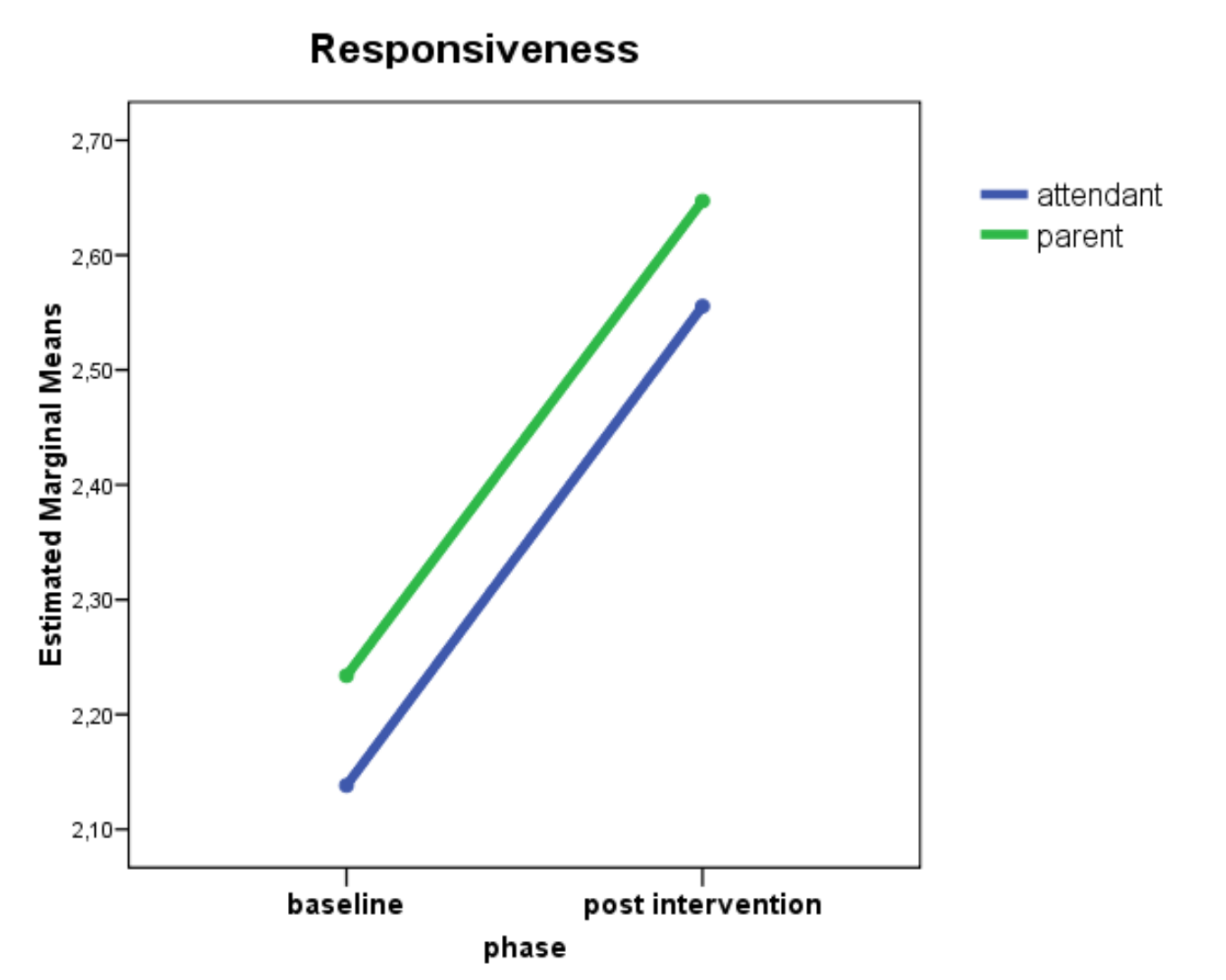

overall effect phase	F = 25,149, p<.01
phase * situation	F = 0.001, p=.981

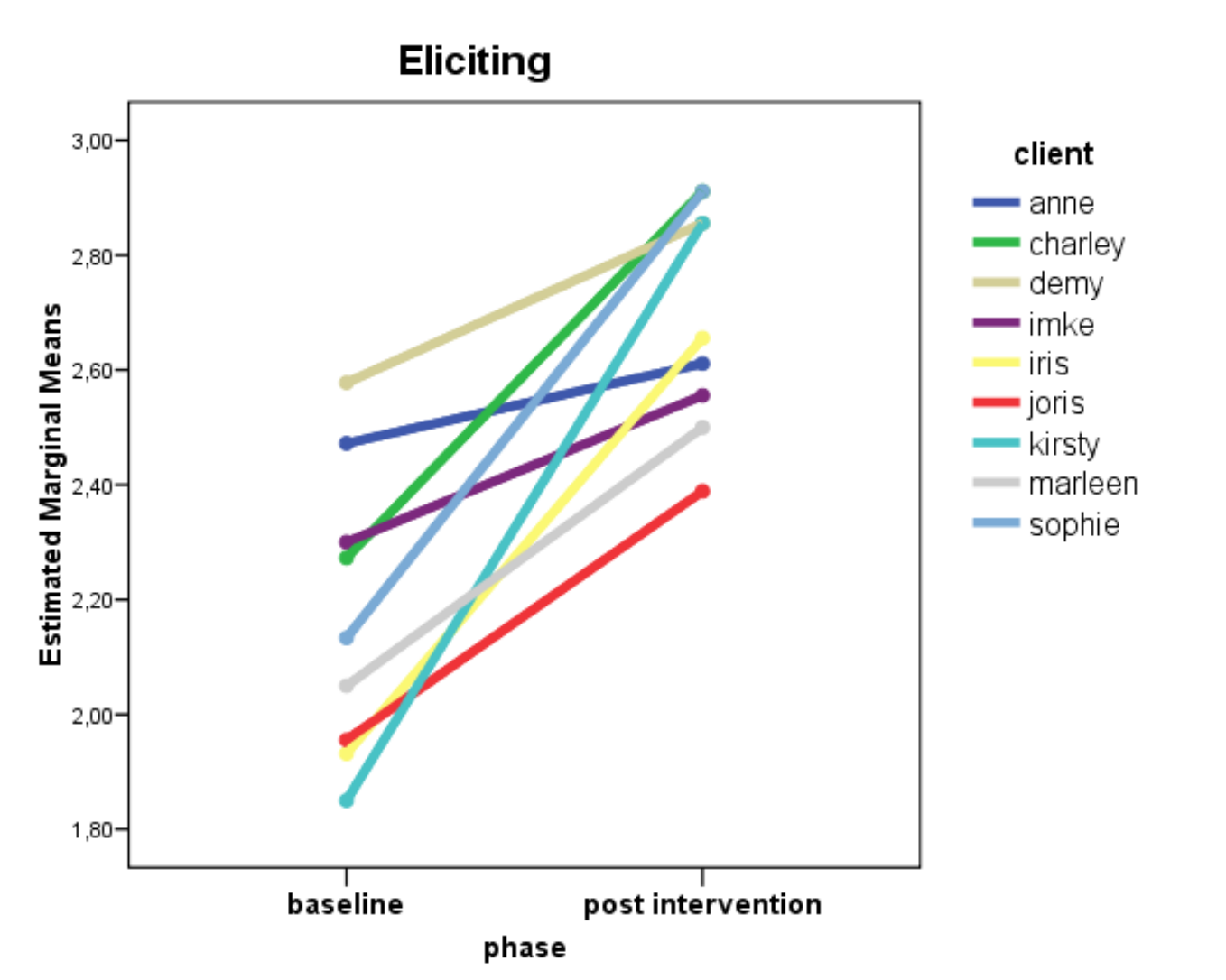

overall effect phase	F = 30,78, p<.01
phase * client	F = 1,15 p=.434

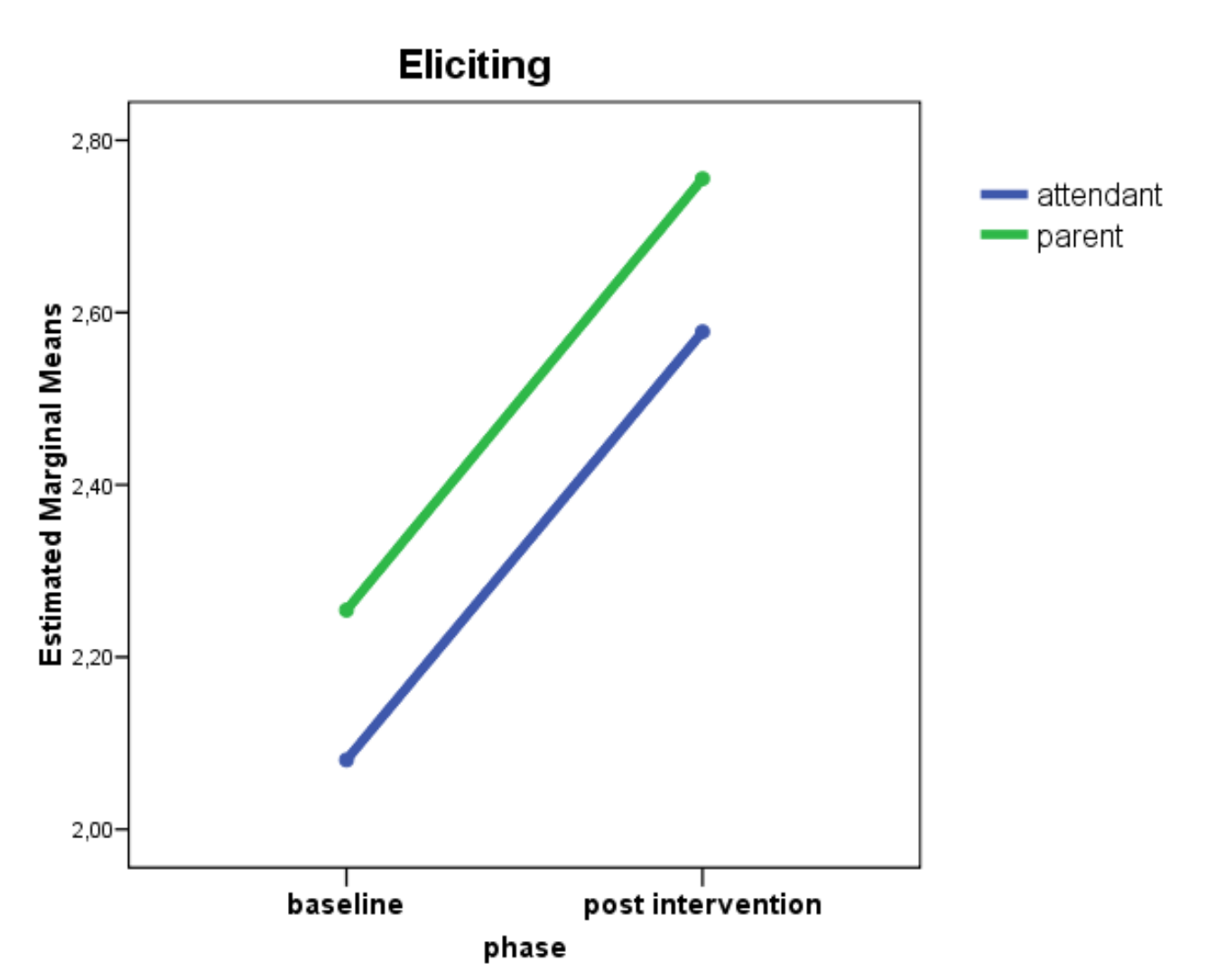

overall effect phase	F = 26,39, p<.01
phase * situation	F = 0.00, p=.985

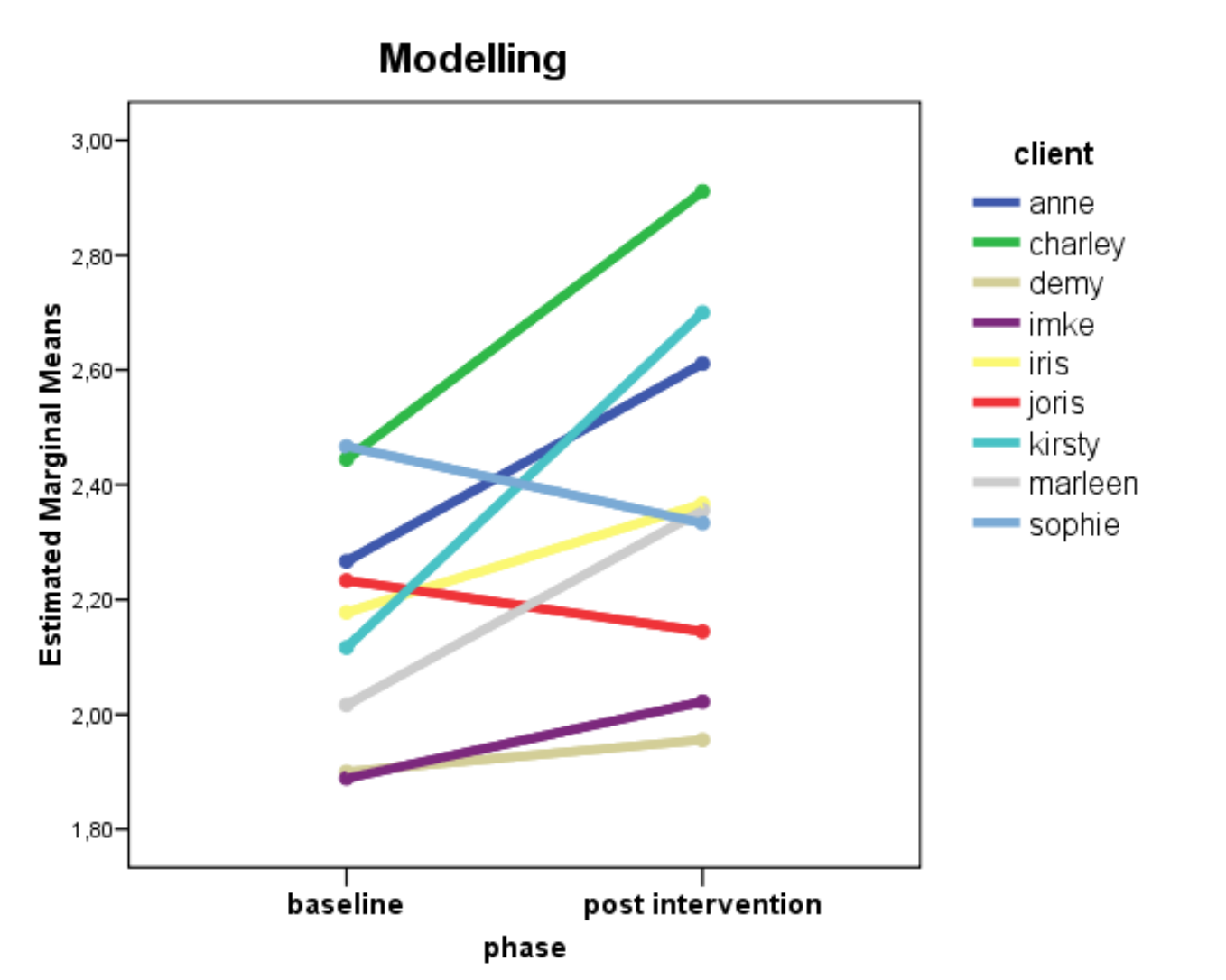

overall effect phase F = 30,78, p<.01

phase * client F = 1,15 p=.434

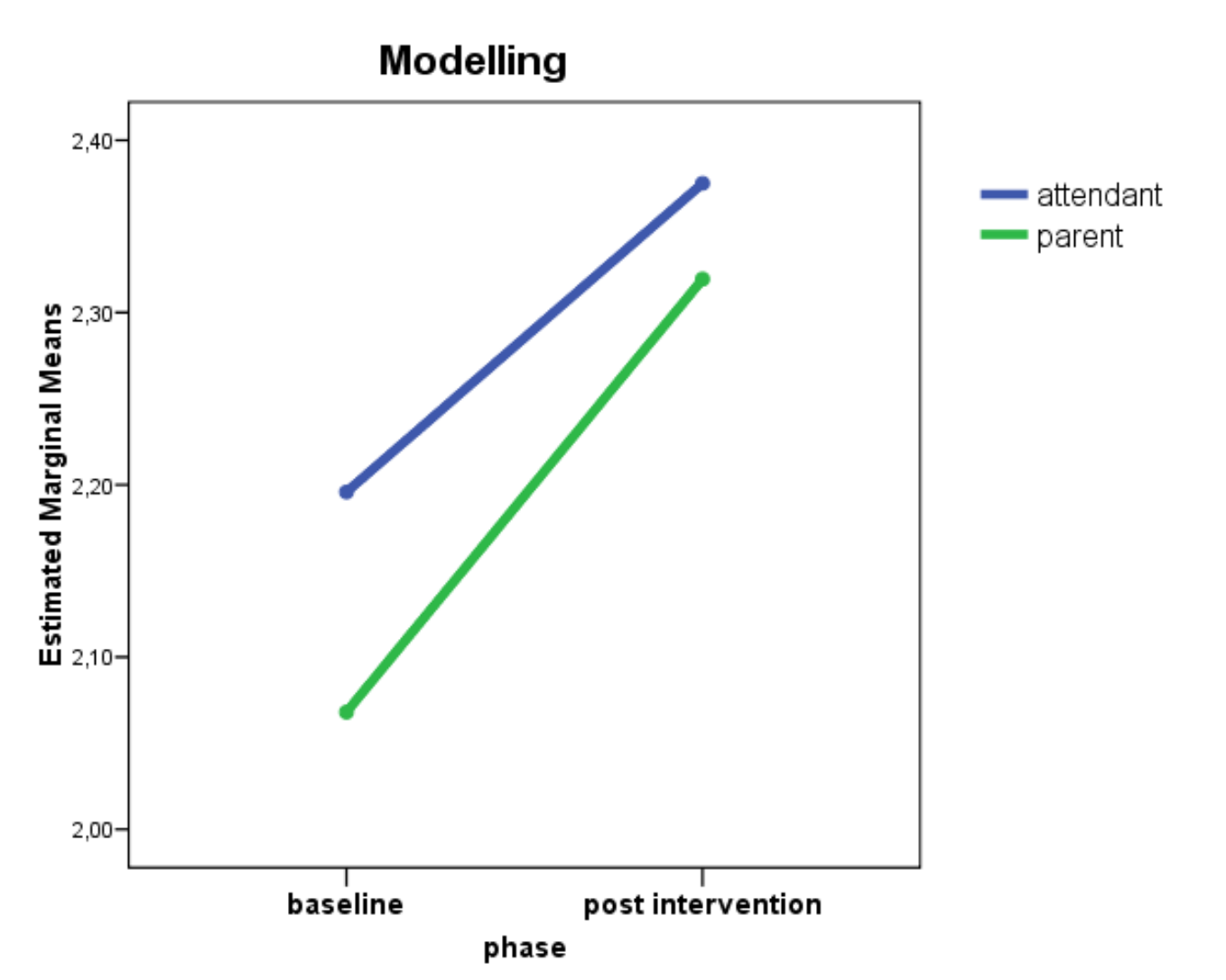

overall effect phase	F = 10,36, p<.01
phase * situation	F = 0.289, p=.599

Overzicht effecten strategieën

	tempo		responsiviteit		uitlokken		modelleren	
	ouder	begel.	ouder	begel.	ouder	begel.	ouder	begel.
Anne	↑	↑	↑		↑			↑
Charley	↑	nvt	↑	nvt	↑	nvt	↑	nvt
Demy	↑			↑	↑	↑		
Imke		↑		↑	↓	↑	↑	
Iris	↑	↑	↑	↑	↑	↑		↑
Joris	↑	↑		↑	↑	↑		
Kirsty	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑
Marleen	↑	↑	↑	↑	↑		↑	↑
Sophie		nvt	↑	nvt	↑	nvt		nvt

Beurten & initiatieven

definities:

beurt	intentioneel gedrag gericht tot de partner
initiatief	introductie van een nieuw onderwerp of een nieuwe aandachtsfocus in de interactie

Scoren beurten & initiatieven

per segment met 5-puntschaal:

1 cliënt domineert: alle beurten

2 cliënt meeste beurten

3 gelijke verdeling (evenwicht)

4 partner meeste beurten

5 partner domineert: alle beurten

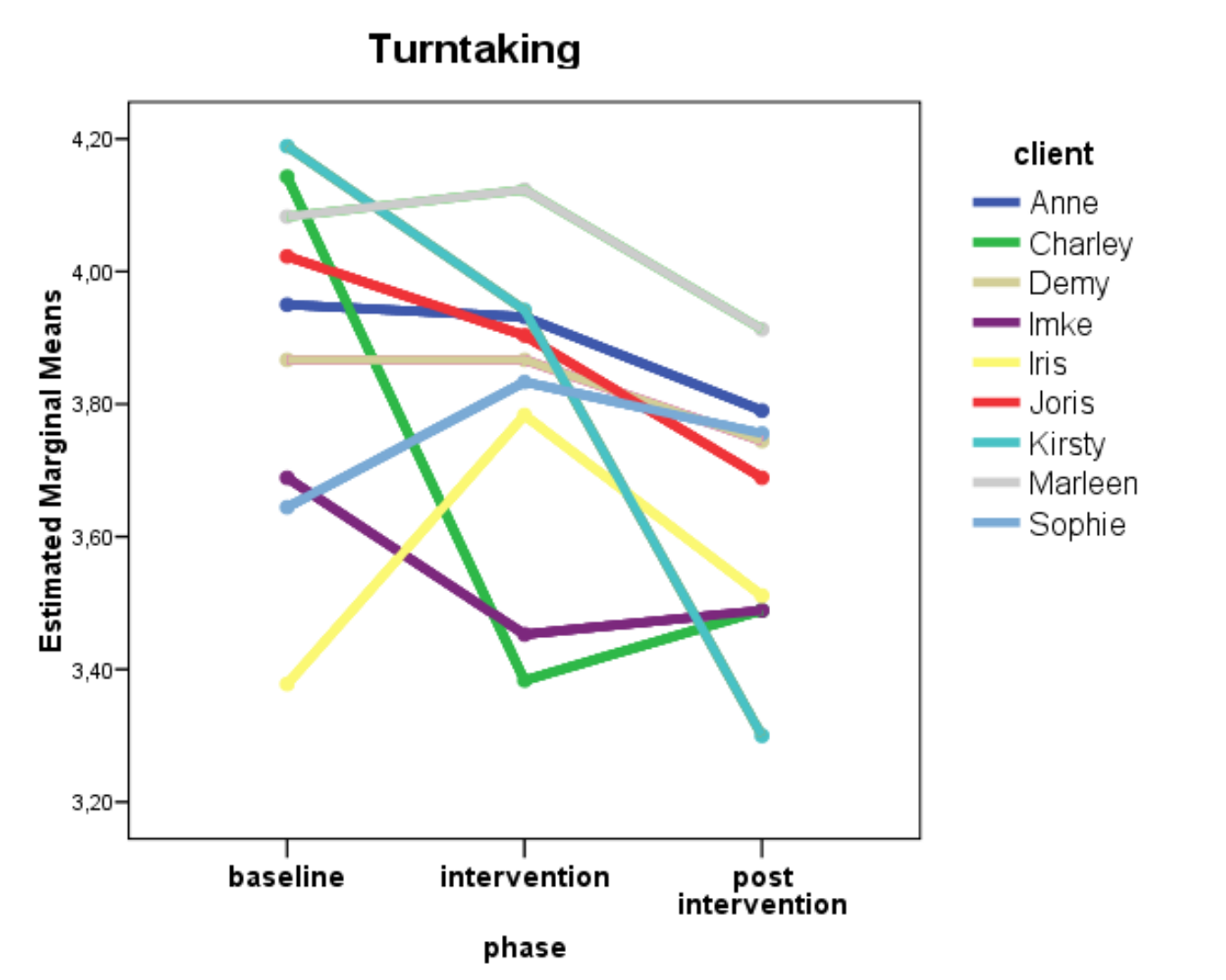

overall effect phase F = 18,18, p<.01

phase * client F = 5.03, p<.01

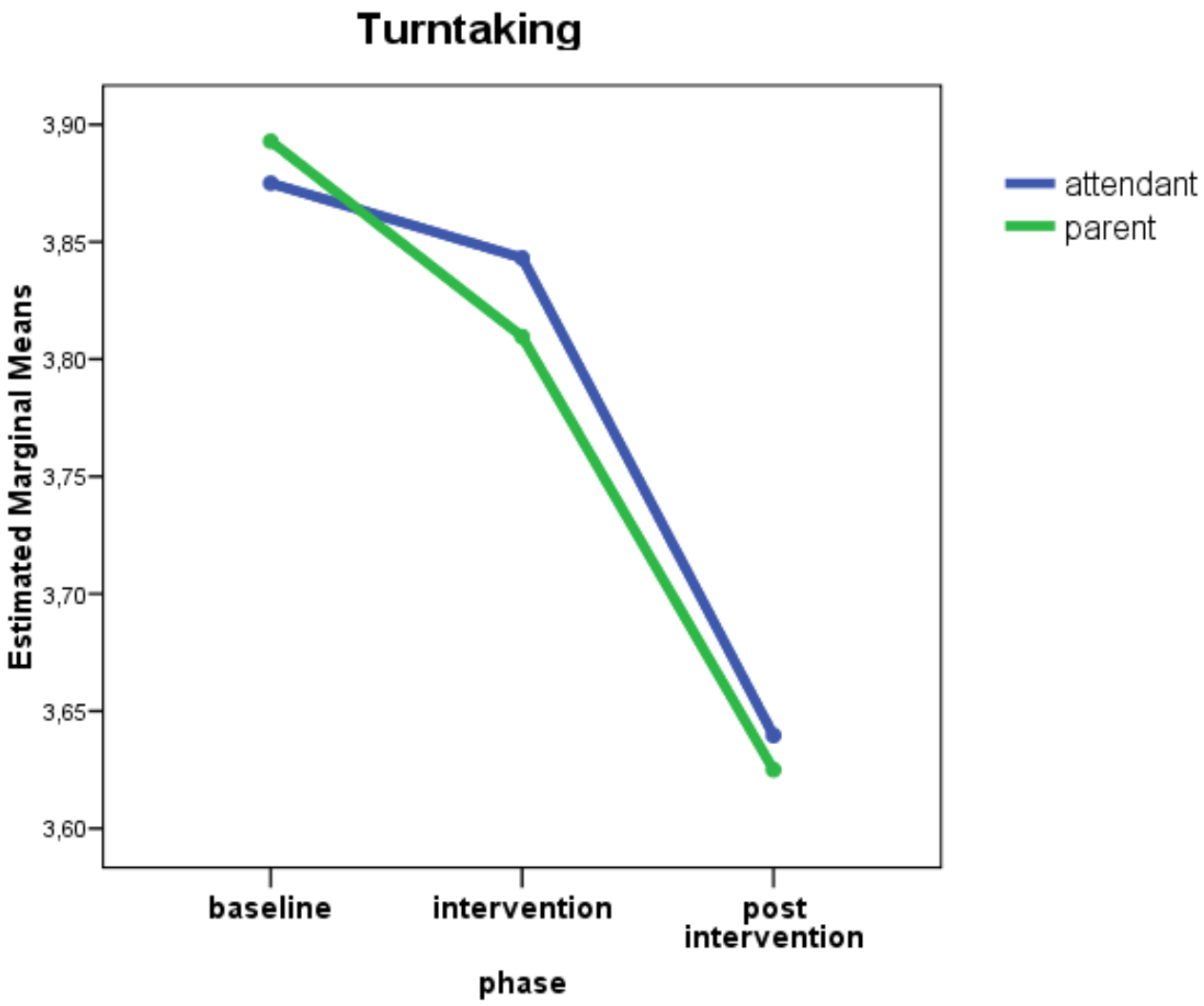

overall effect phase	F = 6,09, p<0.01
phase * situation	F = 0,59, p=0.94

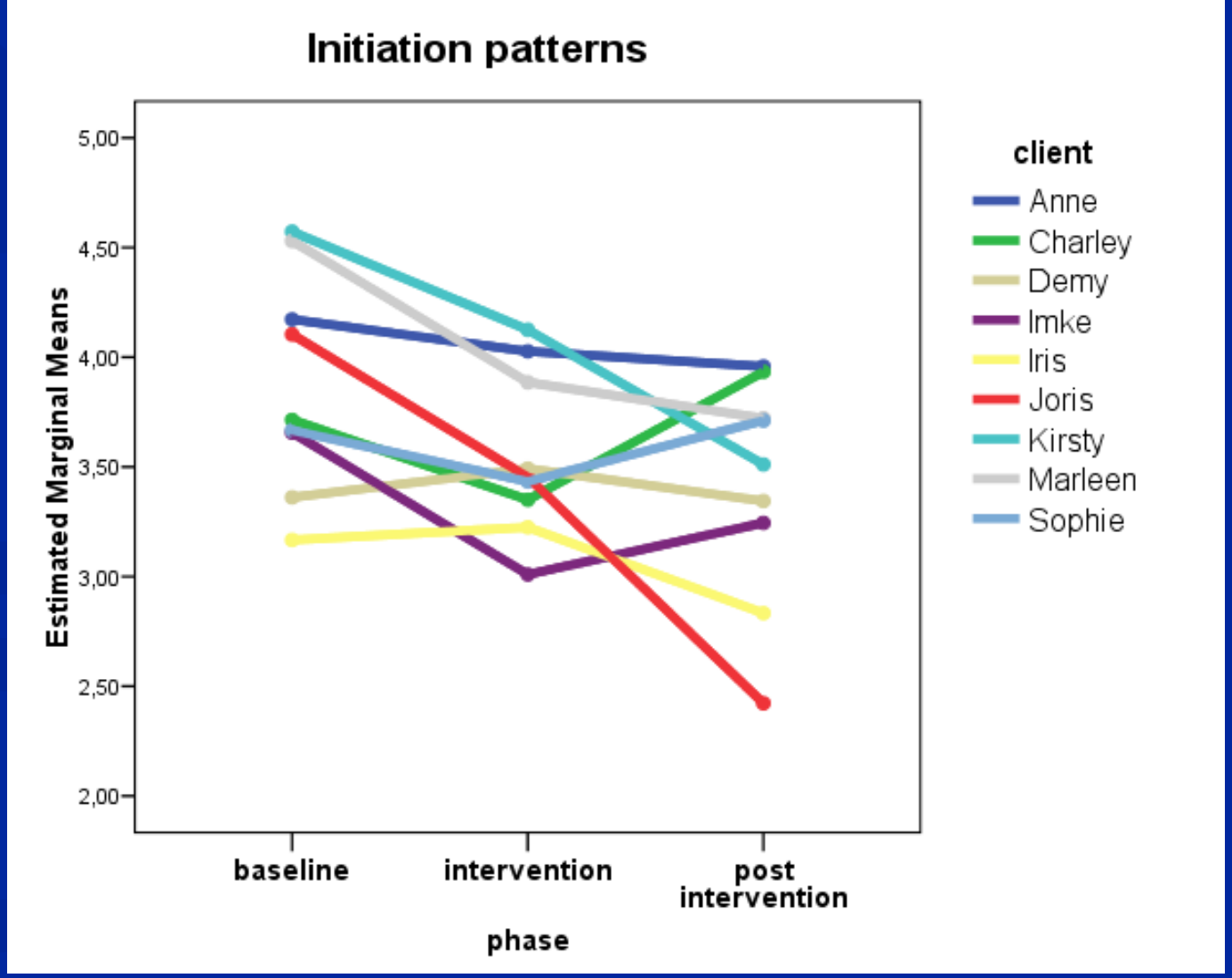

overall effect phase	F = 8,58, p<.01
phase * client	F = 1.98, p=.103

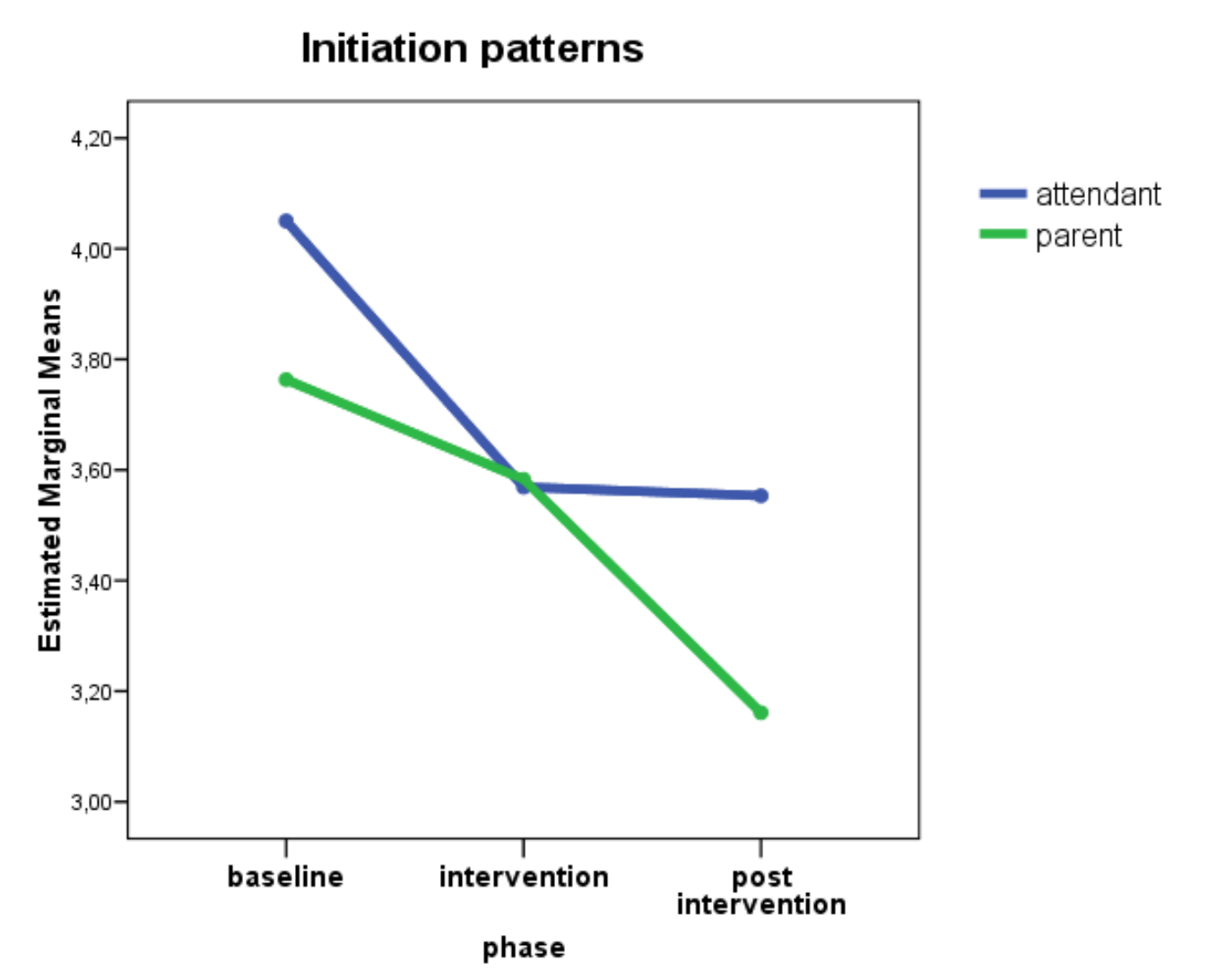

overall effect phase	F = 8,07, p<0.01
phase * situation	F = 1,17, p=1.17

Overzicht effecten beurten en initiatieven

	beurtverdeling		initiatiefverdeling	
	thuis	dagcentrum	thuis	dagcentrum
Anne	↑			
Charley	↑	nvt		nvt
Demy				
Imke		↑		↑
Iris			↑	
Joris	↑	↑	↑	↑
Kirsty	↑	↑	↑	↑
Marleen		↑	↑	↑
Sophie		nvt		nvt

Scoren functies

per segment:

- welke functies?
- in welke vorm(en)?

Communicative functions

1. aandacht partner
2. uiten gevoelens
3. opmerken onderbreking
4. beurtnemen
5. accepteren
6. protesteren/afwijzen
7. kiezen
8. groeten/dagzeggen
9. vragen hulp
10. vragen voorwerp
11. vragen aandacht
12. antwoorden ja-neevraag
13. geven informatie
14. vragen informatie
15. formuleren gevoelens
16. grapjes maken/doen alsof

Hypothesen functies

- toename aantal functies per segment
- nieuwe functies
- toename doelfunctie

Overzicht resultaten functies

	frequentie		nieuwe functie(s)		doelfunctie	
	ouder	begeleid.	ouder	begeleid.	ouder	begeleid.
Anne	↓		1	3	↑	↑
Charley	↑	nvt	1	nvt	↑	nvt
Demy			4	3	↑	↑
Imke		↑	1	3	↑	↑
Iris	↑		3	2	↑	↑↓
Joris			1	4		
Kirsty	↑		6	1	↑	↑
Marleen			3	2		
Sophie		nvt	2	nvt	↑	nvt

Samenvatting effecten

	thuis n=9	dagcentrum n=7
verbetering tempo	78%	86%
verbetering responsiviteit	67%	86%
verbetering uitlokken	89%	71%
verbetering modelleren	44%	57%
meer evenwicht beurtverdeling	44%	57%
meer evenwicht initiatiefverdeling	44%	57%
toename frequentie functies	33%	14%
nieuwe functies*	100%	100%
toename doelfunctie*	78%	57%

Effecten per cliënt

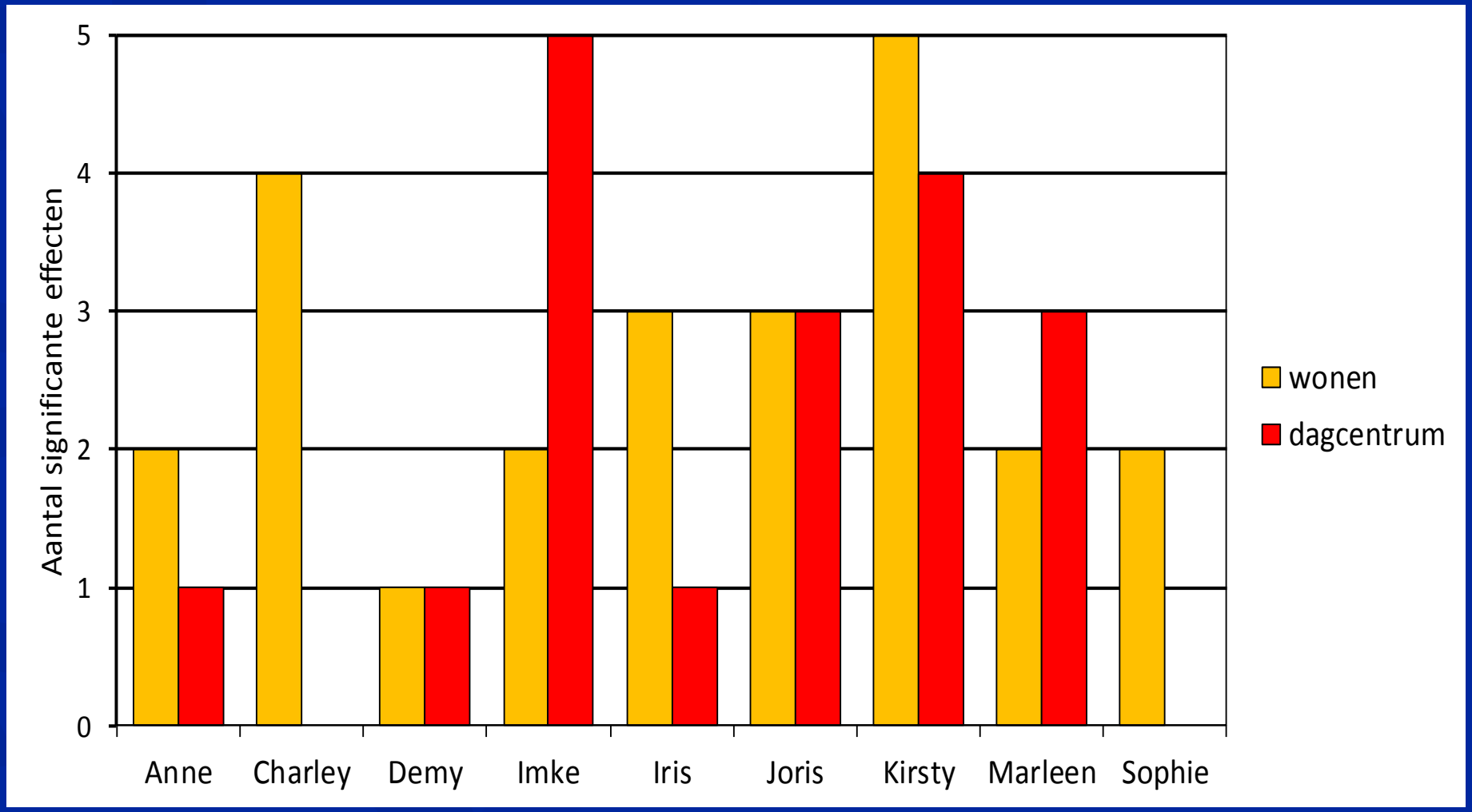

Conclusie

COCPvg heeft geleid tot

- stimulerender interactiestijl bij communicatiepartners
- evenwichtiger interactiepatronen (beurten en/of initiatieven)
- verbetering communicatieve vaardigheden bij cliënten

Overzicht

- COCP-programma
- effectstudie
- → evaluatiestudie
- samenvatting en conclusie

Hoofdvragen evaluatie

1. Is de speciale versie COCPvg uitvoerbaar in de zorg voor verstandelijk gehandicapten?

2. Wat is het oordeel van de communicatiepartners en professionals over COCPvg?

Onderzoeksgroep

- 9 kinderen en jongvolwassenen met EMB
- 50 communicatiepartners uit hun sociale netwerken
- 20 leden van de interventieteams

  → psychologen, orthopedagogen, logopedisten, cliëntbegeleiders

Instrumenten

- documentanalyse
- 2 vragenlijsten
- Delphi-conferentie met leden van de interventieteams

Uitvoerbaarheid COCPvg

In hoeverre hebben de interdisciplinaire interventieteams het programma volgens protocol uitgevoerd?

→ uitvoerige analyse van alle programmadocumenten (formulieren, verslagen, etc)

Implementatie volgens protocol?

n = 158 uitgevoerde activiteiten (van 189 voorgeschreven activiteiten)

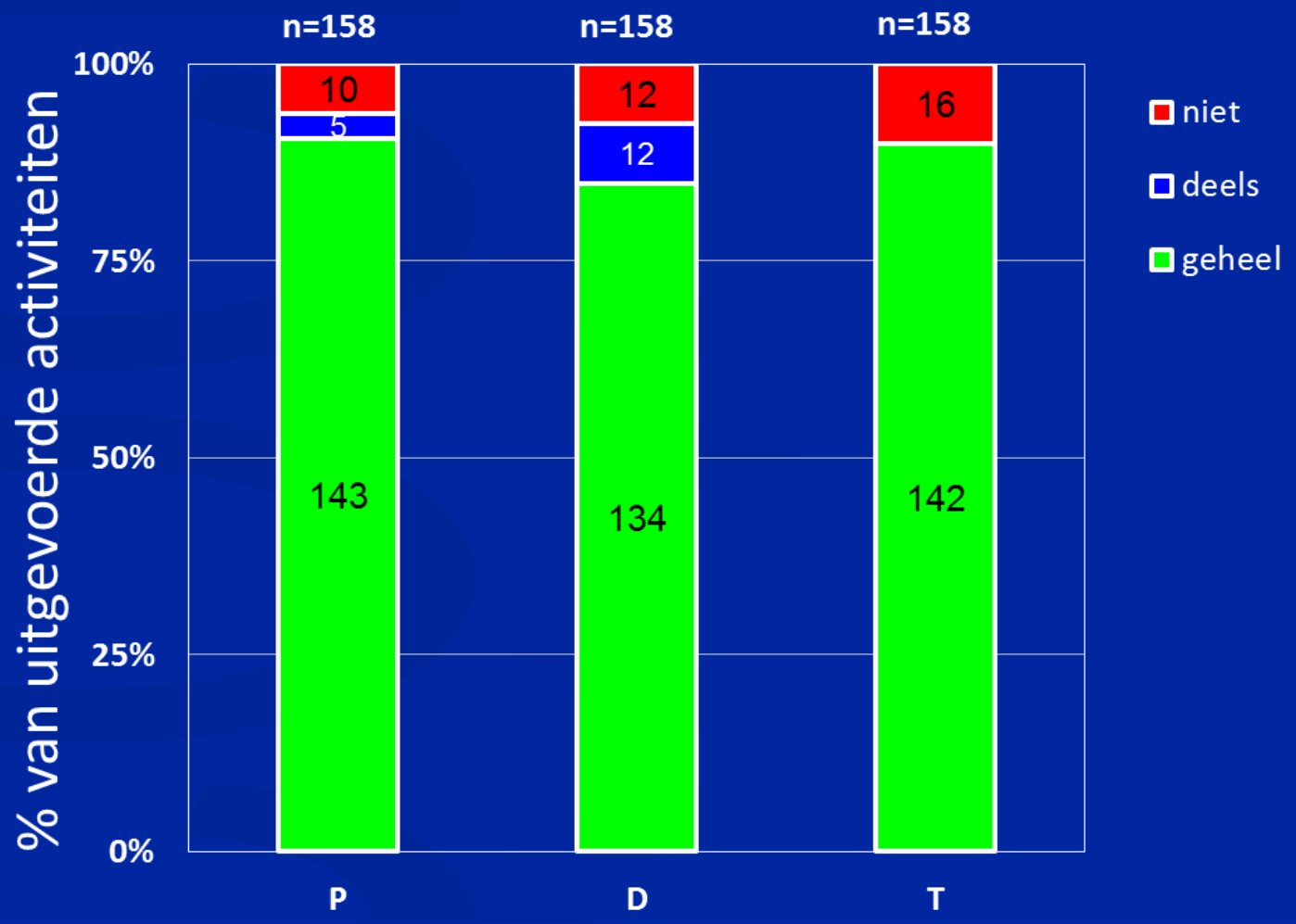

Sociale validiteit 1

Wat is de mening van de communicatiepartners over het verloop en de resultaten van het COCPvg-programma?

Oordeel communicatiepartners

meer inzicht communicatie	98 %
minder problemen communicatie	72 %
tevreden over:	
communicatiesysteem	70 %
groepsbijeenkomsten	84 %
doel en plan	94 %
individuele begeleiding	94 %

Sociale validiteit 2

Wat is de mening van de teamleden over doelen, procedures en resultaten van het COCPvg-programma?

Gemiddelde waardering teamleden

Inhoudelijke kern	belang	richtlijnen	materiaal
communicatieve functies	9,1	7,8	8,2
communicatievormen	8,7		
partnerstrategieën	9,5		
Methodische kern			
groepsbijeenkomsten	8,3	7,9	7,5
individueel communicatieplan	8,3		
individuele begeleiding	9,2		
Organisatorische kern			
interdisciplinaire interventieteams	8,9	7,7	7,4
communicatiegroep	9,0		

Waargenomen effecten

positieve veranderingen interactiestijl partners	100 %
cliënt communiceert beter	79 %
interventiedoel is bereikt	85 %
kwaliteit van leven is toegenomen	85 %
spin-off effecten in de groep	52 %

Succesfactoren 1

uitkomsten Delphi-conferentie:

- gemotiveerd en actief betrokken sociaal netwerk
- goede samenwerking interventieteam
- voldoende bekendheid van teamleden met de cliënt

Succesfactoren 2

- flexibel hanteren richtlijnen, passend bij cliënt en omgeving
- voldoende tijd en faciliteiten beschikbaar
- draagvlak binnen de instelling

Overzicht

- COCP-programma
- effectstudie
- evaluatiestudie
- → samenvatting en conclusie

Conclusie

het COCPvg-programma:

- is goed uitvoerbaar in de zorg voor kinderen en volwassenen met EMB
- wordt positief gewaardeerd door betrokken communicatiepartners
- wordt positief gewaardeerd door professionals

Eindproducten

- definitieve handleiding COCPvg met cdrom
- snelstartgids
- opzet implementatietraject voor andere instellingen met training en begeleiding
- rapport met resultaten onderzoek

Implementatie COCPvg

Workshop COCPvg

- jaarlijks te Utrecht
- in company op aanvraag

Implementatietraject COCPvg

- training en begeleiding op maat

Contact

cocp@heliomare.nl

cocp@esdege-reigersdaal.nl

training@vilans.nl

www.cocp.nl